

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tarih Dergisi
Eskisehir Osmangazi University History Journal
e-ISSN: 2687-3842 <https://dergipark.org.tr/pub/esogutd>, 7/2, Kasım 2024
DOI: 10.47437/esogutd.1565796

Araştırma Makalesi

Osmanlı Devleti'nin Korfu Şehbenderleri ve Başşehbenderleri

Serpil Ceyhan Gençer*

Musa Kılıç**

Öz

Korfu Adası, Akdeniz ile Adriyatik'i birbirine bağlayan İyon Denizi'nde bulunmaktadır. Dalmaçya kıyılarına yakın Yedi Ada'nın merkezi konumundadır. Yani Korfu Adası hem ticari hem de stratejik açıdan önemli bir noktadadır. Osmanlı Devleti'nin yüzyıllar boyunca Venedik'in elinde bulunan bu adayı fethetme teşebbüsleri sonuçsuz kalmıştı. Fakat 1801 yılında Yedi Ada Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti'nin himayesinde kuruldu. Bu dönemde Yedi Ada Cumhuriyeti'nin merkezi olan Korfu'da bir Osmanlı şehbenderliği açıldı. Korfu Şehbenderliği, III. Selim döneminde ilk açılan Osmanlı şehbenderliklerinden biriydi. 1821 Rum İsyanı sırasında diğer Osmanlı şehbenderlikleri gibi Korfu'daki Osmanlı şehbenderliği de kapatıldı. Fakat 1830'larda şehbenderlikler yeniden açılmaya başlandı. 1838 yılında Korfu'daki Osmanlı şehbenderliği yeniden faaliyete geçti. Kısa bir süre sonra baş şehbenderlik statüsüne yükseltildi. II. Meşrutiyet döneminde Osmanlı bürokrasisinde yapılan tensikat uygulamasından Korfu'daki Osmanlı şehbenderliği de etkilendi. Korfu'nun statüsü önce birinci sınıf ardından da ikinci sınıf şehbenderliğe indirildi. Balkan Savaşları sırasında Korfu Osmanlı Şehbenderliği faaliyetlerine son verdi. Balkanların kaybedilmesi ve Arnavutluk'un bağımsızlığını ilan etmesinden sonra Korfu Adası'nın Osmanlı Devleti açısından stratejik önemi kalmamıştı. Bu nedenle Balkan Savaşları sonrasında Korfu Şehbenderliği bir daha açılmayarak lağvedildi.

1838-1909 yılları arasında Korfu'da on dokuz farklı isim başşehbender ya da şehbender olarak görev yapmıştır. Makalenin amacı Osmanlı Devleti açısından stratejik

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Tarih Bölümü, ceyhanserpil9@gmail.com, ORCID:0009-0009-7624-0151.

** Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, musakilic@ogu.edu.tr, ORCID:0000-0003-4720-9939.

öneme sahip Korfu Adası'nda görev yapan bu başşehbender ve şehbenderlerin kimler olduğu, hangi tarihler arasında görev yaptıklarını ve neden görevlerinden ayrıldıklarını tespit etmektir.

Anahtar Kelimeler: Korfu, Osmanlı Devleti, Yunanistan, Şehbenderlik, Şehbender

Consuls and Consuls General of the Ottoman Empire in Corfu

Abstract

Corfu Island is located in the Ionian Sea, which connects the Mediterranean and the Adriatic. It is the center of seven islands, close to the Dalmatian coast. In other words, Corfu Island is at an important point both commercially and strategically. The Ottoman Empire's attempts to conquer this island, which had been in the hands of Venice for centuries, were unsuccessful. However, the Ottoman Empire established the Seven Islands Republic under its auspices in 1801. The Ottoman Empire opened an Ottoman consulate in Corfu, the center of the Seven Islands Republic, during this period. The Corfu Consulate was one of the first Ottoman consulates opened during the reign of Selim III. Like other Ottoman consulates, the Corfu consulate closed during the Greek Revolt of 1821. However, the 1830s saw the reopening of consulates. The Ottoman consulate in Corfu became active again in 1838. Shortly thereafter, they elevated it to the status of consulate general. The tightening of Ottoman bureaucracy during the Constitutional Monarchy also affected the Ottoman consulship in Corfu. The Ottoman bureaucracy first reduced Corfu's status to first class consulship, then to second class consulship. The Ottoman Consulate of Corfu ended its activities during the Balkan Wars. Following the Balkans' loss and Albania's declaration of independence, the Ottoman Empire no longer valued the strategic importance of the island of Corfu. After the Balkan Wars, the Ottoman Empire abolished and never reopened the Corfu Consulship. Nineteen different names served as consuls general or consuls in Corfu between 1838 and 1909. The purpose of this article is to determine who these consuls general and consuls who served on the strategically important island of Corfu were, the dates they served, and why they left their posts.

Key Words: Corfu, The Ottoman Empire, Greece, Consulate, Consuls General

Giriş

Konsolos, uluslararası ticaretin geliştiği eski çağlardan bu yana kullanılan bir kavramdır. Konsolos kelimesi, Latince “danışmak, istişare etmek, düşünmek” anlamlarına

gelmektedir.¹ Konsolosluk müessesesi, bir devletin kendi topraklarında, yabancı devletlerin ticari ve iktisadi faaliyetlerine müsaade etmesi ve ticari temsilcilerine imtiyazlar tanınması demektir.² Konsoloslar tarih boyunca; *prexenos*, *balyos*, *podestas*, *praetor pregrinus* vb. farklı isimlerde de anılmışlardır. 1060 yılında ilk kez Bizans İmparatorluğu tarafından Venedik'e İstanbul'da bulunan kolonilerine konsül atama izni verilmiş ve XIII. yüzyıldan itibaren bu haktan diğer devletler de yararlanmaya başlamıştır.³

Yabancı devletlerin Osmanlı topraklarında konsolosluklar açmaya başlaması XV. yüzyıldan itibaren dir. Bu imtiyazı ahidnâmelerle veren Osmanlı Devleti, konsolosların haklarını belirlemektedir.⁴ Ahidnâmeler doğrultusunda Osmanlı Devleti topraklarında ilk konsolos bulunduran devlet ise Venedik'ti.⁵ İstanbul'un fethi sonrasında 18 Nisan 1454'te hazırlanan ahidnâmeye göre Venedik, Osmanlı Devleti'nde 'Balyos (bailos)' isimli bir konsolos bulundurma hakkı elde etmiştir. Balyoslar hem kendi vatandaşlarının sorunlarını çözmek hem de Venedik'ten gelen emirleri uygulamakla görevliydi. Balyosları, elçilik görevlerini yerine getirmiş olan konsoloslar olarak değerlendirebiliriz.⁶ Osmanlı topraklarında bugünkü manada konsolosluk açma yetkisi alan ilk devlet ise Fransa'ydı. Zamanla diğer Avrupa devletleri de bu haktan yararlandılar. Örneğin 1606 yılında imzalanan "Zitvatorok Anlaşması" dahilinde Kutsal Roma Germen İmparatorluğu Osmanlı Devleti'nde konsolos bulundurma hakkını elde etti. Rusya'nın Osmanlı topraklarına konsolos ataması yapabilmesi 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ile mümkün olabilmişti.⁷

Osmanlı Devleti, yurtdışında daimî olarak görevlendirdiği konsoloslar için *Şehbender* tabirini kullanırken yabancı devletlerin Osmanlı ülkesinde bulunan temsilcilerine *Konsolos* denilmiştir.⁸ Şehbender (konsolos), Farsçada padişah anlamına gelen "şeh veya şah" kelimesi ile ticaret yeri, işlek ticaret iskelesi anlamına gelen "bender" kelimelerinin birleşmesinden oluşan bir kelimedir. Buna göre Şehbenderliği basitçe

¹ Ali İbrahim Savaş, "Konsolos", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 26/178-180.

² Yasemin Zahide Erol, *Osmanlı Devleti'nde Şehbenderlik ve Paris-Londra Örnekleri*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 10.

³ Musa Kılıç, "Osmanlı Devleti'nde Şehbenderlik Kurumu", *Osmanlı Diplomasi Tarihi Kurumları ve Tatbiki*, ed. Mehmet Alaaddin Yalçınkaya vd., (Ankara: Grafiker Yayınları, 2018), 95.

⁴ Mübahat S. Kütükoğlu, "Ahidnâme", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1988), 1/538.

⁵ Mahmut H. Şakiroğlu, "Balyos", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 5/43.

⁶ Kılıç, "Osmanlı Devleti'nde Şehbenderlik Kurumu", 96.

⁷ Savaş, "Konsolos", 26/179.

⁸ Erol, *Osmanlı Devleti'nde Şehbenderlik ve Paris-Londra Örnekleri*, 10.

tanımlayacak olursak, ‘tüccar başı’ ya da ‘bir kimsenin yabancı bir ticaret şehir veya iskelesinde kendi ülkesinin padişahı adına bulunan kimse’ diyebiliriz.⁹

Osmanlı Devleti, ilk şehbender atamasını Lale Devri’nde yaptı. Avusturya ile Osmanlı Devleti arasında imzalanan 1718 Pasarofça Antlaşması’nın maddelerinden biri her iki devlete de istedikleri yerlerde konsolosluk açma izni vermektedir.¹⁰ Nitekim bu antlaşmadan yedi yıl sonra daha önce Silahtar Süleyman Ağa maiyetinde Avusturya’ya giden Kazancızade (Kazgancızade) Ömer Ağa Viyana’ya şehbender tayin edildi. Ömer Ağa yedi yıl sonunda Avusturya hükümetinin ve İstanbul’daki Avusturya elçisi Dirling’in baskıları sonucunda azledildi.¹¹

Ömer Ağa’nın azledilmesinden sonra bazı teşebbüslere rağmen yeni bir şehbender ataması III. Selim dönemine kadar mümkün olmadı.¹² Fakat Nizam-ı Cedid reformları kapsamında Avrupa’nın önemli başkentlerinde birer elçilik tesis edilmeye başlanmasıyla ticari bakımdan önemli şehirlerde de birer şehbenderlik kurulması yeniden gündeme geldi. Dönemin sadrazamı Yusuf Paşa Osmanlı tüccarlarının Avrupa’yla ticaretinin arttığını, özellikle İtalyan şehirleriyle yoğun bir ticaretin olduğunu ve buralarda ticaret yapan Osmanlı tüccarlarının işlerini takip etmek ve haklarını korumak amacıyla şehbenderliklerin tesis edilmesinin yararlı olacağını bildiren bir takrir sunmuştu. Aynı takrirde Angelo Fecet isimli Kefelonyalı bir beyzadenin Napoli’ye maslahatgüzar olmak istediği, bunun uygun olmadığı fakat şehbender olarak tayin edilebileceği ifade edilmekteydi. Nitekim sadrazamın teklifi uygun bulunarak Temmuz 1802’de Angelo Fecet Napoli’ye şehbender tayin edildi.

Şehbenderlik defterlerine göre Osmanlı Devleti 1802 yılından Yunan İsyanı’nın patlak verdiği 1821 senesine kadar on dört yere şehbender ataması yapmıştır. İlk şehbenderlerin gönderildiği yerler ticari ilişkilerin yoğun olarak yaşandığı liman kentleri olmuştur. İlk şehbender gayrimüslim olmakla beraber muhtemelen çoğunluğu Rum’dur.¹³

İlk ikamet elçilikleri döneminde görevlendirilen şehbenderler hakkında hukuki bir düzenleme olmamış ve kendilerine görev tanımları talimatnameler aracılığıyla

⁹ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügat*, (Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 2007), “Şehbender” 984: Bir devlet tarafından diğer bir devletin ticaret merkezi olan bir şehir veya iskelesinde kendi vatandaşlarının hukukunu savunmak, işlerine ve ticari ilişkilerine bakmak üzere tayin edilmiş memur olarak şehbender terimi Kamus-ı Türki’de görevleriyle detaylıca tanımlanmıştır. Bkz. Şemseddin Sami, *Kamus-ı Türki*, (İstanbul: İkdam Matbaası, 1900), “Şehbender”, 790.

¹⁰ Abdülkadir Özcan, “Pasarofça Antlaşması”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 34/180.

¹¹ Kılıç, “Osmanlı Devleti’nde Şehbenderlik Kurumu”, 97.

¹² Mahmut Akpınar, “XIX. Yüzyılda Batıyla İlişkilerde Osmanlı Şehbenderlikleri”, *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 41/2, (2017), 130.

¹³ Kılıç, “Osmanlı Devleti’nde Şehbenderlik Kurumu”, 97-98.

bildirilmiştir. Ayrıca konsolosların alacakları vergi kalemleri ve bunların miktarı belirlendi.¹⁴ Yaptıkları tüm işlemler için aldıkları konsolos resmi dışında ayrıca devletten kendilerine verilen bir maaş bulunmaması bizi onların fahri şebender oldukları sonucuna götürmektedir.

Osmanlı Devleti'nin ilk şebenderlik kurduğu yerlerden birisi de Korfu Adası'ydı. Korfu Adası, Akdeniz ile Adriyatik arasında yer alan İyon Denizi'nde bulunmaktadır. Bir geçiş güzergâhı olan bu denizin en önemli adası ise Korfu Adası'dır. Korfu Adası coğrafi olarak oldukça stratejik bir noktaydı. Nitekim arkeolojik kazılar, adanın Paleolitik Çağ'dan beri yerleşim alanı olduğunu göstermektedir.¹⁵ Ada, XIV. yüzyılda Venedik'in eline geçmiştir. Venedik hakimiyetinde olduğu dönemde Osmanlı Devleti'nin Korfu Adası'nı ele geçirme girişimleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır. 1797 Campo Formio Antlaşması ile adanın egemenliği Fransa'nın eline geçti. Fakat Napolyon Bonapart'ın 1798 Mısır Seferi sırasında Osmanlı-Rus donanmasının ortak harekâtı sonucu bu adalar Fransa'nın elinden kurtarıldı. 21 Mart 1800 tarihinde Osmanlı Devleti ile Rusya arasında yapılan antlaşma sonucu Cezâyir-i Seb'a-i Müctemi'a/Yedi Ada Cumhuriyeti adıyla bir devlet kuruldu.¹⁶

Korfu Şebenderliği'nin Kurulması

Korfu Şebenderliği III. Selim döneminin en erken açılan şebenderliklerinden biridir. Üstelik bu şebenderlik açıldığında Yedi Ada Cumhuriyeti hâlâ Osmanlı Devleti'nin himayesindeydi. Osmanlı Devleti'nin Korfu'daki ilk şebenderi Sakızlı Yorgi Silvergo'dur. Şebender tayin edilmeden önce Korfu Nazırı Mustafa Reşid Efendi'nin tercümanıydı.¹⁷ Yorgi Silvergo'nun ne zaman Korfu'ya şebender tayin edildiğine dair kesin bir bilgiye sahip değiliz ama 1803 yılında görevinin başındaydı.¹⁸ Kendisinin şebender tayin edildiğine dair ferman-ı âlîşan, göreve başladığı sırada henüz şebenderlik sistemi bir düzene oturtulamadığı gerekçesiyle 1804 Nisan ayında hazırlanarak gönderilebildi.¹⁹ Yorgi Silvergo'nun tayinine dair ferman-ı âlîşan da; bir müddetten beri gerek Müslüman gerekse zimmi Osmanlı tebaasının Avrupa ticaretine daha ziyade rağbet gösterdikleri, özellikle Cezayir-i Seb'a (Yedi Ada) iskelelerine sefinelerin ve tüccarların

¹⁴ Aydın Çakmak, *Türk Dışişleri Teşkilatının Gelişimi: Hariciye Nezareti*, (İstanbul: Ötüken Yayınları, 2020), 34.

¹⁵ Jim Potts, *The Ionian Islands And Epirus A Cultural History*, (Oxford: Oxford Universty Press, 2010), 21.

¹⁶ Hüseyin Baha Öztunç, *Yedi Ada Cumhuriyeti*, (Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 16-18.

¹⁷ T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi (BOA), *Cevdet Maliye [C.ML.]*, 200/8283, 6 Eylül 1801.

¹⁸ Yorgo Silvergo'nun şebender tayin edildikten sonra Yedi Ada Cumhuriyeti sakinlerinin ödemeleri gereken cizyenin affedilmesi ricasına dair bkz. BOA., *Cevdet Dahiliye [C.DH.]*, 223/11108, 14 Aralık 1803.

¹⁹ BOA., *Cevdet Hariciye [C. HR.]*, 165/8242, 15 Şubat 1805.

gidip geldikleri ifade edilmekteydi. Bu sebeple Osmanlı tebaasından tüccar, züvvar, misafir, kaptan, denizci ve tayfalarını himaye etmek ve korumak, cüzi ve külli işlerine yardımcı olmak için becerikli, itimat edilen bir kimsenin tayin edilmesine karar verildiği ve bu vasıflara sahip olduğu için de kendisinin (Yorgi Silvergo'nun) seçildiği ifade edilmekteydi. Yorgi Silvergo'dan gönderilen itimadnameyi gerekli makamlara teslim ettikten sonra orada ikamet etmesi, gerekli gördüğü iskele ve limanlara güvenilir vekiller tayin etmesi istenmekteydi. Reisülküttaplıktan verilen talimatname doğrultusunda Osmanlı Devleti'nin ehl-i İslam ve reayasını her vecihle himaye etmeli, imtiyazlarının korunmasını sağlamalı, ticaretlerini kolaylaştıracak hususlarda yardımcı olmalıydı.

Ferman-ı âlişan'dan anlaşıldığına göre Yorgi Silvergo'nun orada suç işleyen Osmanlı tebaasına dair de vazifeleri vardı. Suç işleyen Müslüman ise bir yasaıklı marifetiyle yakalayıp adamlarıyla Osmanlı sınırına göndererek yetkililere teslim edilmesini sağlamalıydı. Fakat suç işleyen kişi zimmî ise doğrudan cezalandırma yetkisine sahipti.

Yorgi Silvergo'dan akıllıca ve talimatnameye uygun hareket etmesi, gerekli gördüğü hususları ve durumları bildirmesi, sadakat ve istikamet dairesinde hizmet etmesi bekleniyordu. Tıpkı diğer Osmanlı şebenderleri gibi Yorgi Silvergo'ya da maaş bağlanmamıştı. Hizmetlerinin karşılığı, konsolosluk resmi (vergisi) adı verilen bir ücret alacaktı.²⁰

Korfu'ya ilk şebender, Yedi Ada Cumhuriyeti'nin Osmanlı himayesinde bulunduğu bir dönemde tayin edilmişti. 1807 Tilsit Antlaşmasından sonra Yedi Ada'nın Fransa tarafından işgal edilmesiyle Osmanlı himayesi de sona erdi. 1815 Viyana Kongresiyle adanın himayesi İngiltere'ye verildi.²¹ Tüm bu süreçte Korfu'daki Osmanlı şebenderi Yorgi Silvergo'nun faaliyetleri ya da ne kadar süre daha görevinde kaldığı konusunda bilgi sahibi değiliz. Fakat Yorgi Silvergo, 1816 yılında önce Kadiz'e²² birkaç ay sonra da Alicante'ye şebender olarak tayin edilmiştir.²³ Bu görevini sürdürürken 1819 yılında vefat etmiştir.²⁴

Korfu'da görev yaptığını tespit ettiğimiz ikinci Osmanlı şebenderi Yani Markodinel ismini taşımaktadır.²⁵ Fakat ne zaman göreve başladığı konusunda bilgi sahibi

²⁰ BOA., *Bab-ı Asaflı Şebenderlik Defterleri* [A. {DVNSŞHB.d.}], No: 1, s. 3.

²¹ Öztunç, *Yedi Ada Cumhuriyeti*, 74-83.

²² BOA., A. {DVNSŞHB.d.}, No: 1, s. 17.

²³ BOA., C.HR., 3/125, 3 Eylül 1816.

²⁴ BOA., A. {DVNSŞHB.d.}, No: 1, s. 22.

²⁵ BOA., *Hatt-ı Hümayun* [HAT.], 884/39072, tsz.; kimi belgelerde ismi sadece Marko olarak geçmektedir. Örneğin bkz. BOA., HAT., No: 400/21028, 20 Şubat 1821.

değiliz. 1821 Rum İsyanı sırasında diğer Osmanlı şebenderlikleri gibi Korfu'daki Osmanlı Şebenderliği'nin faaliyetlerini sonlandırdığını söyleyebiliriz.

Korfu'da Osmanlı Şebenderliğinin Yeniden Faaliyete Geçmesi: İkinci Dönemde Görev Yapan Şebenderler ve Başşebenderler

1821 Rum isyanı ile sadece şebenderlikler değil birkaç Avrupa başkentinde bulunan maslahatgüzarlıklar da kapatıldı. Bir anlamda Osmanlı Devleti ad hoc diplomasiden sürekli diplomasiye geçiş sürecini askıya almıştı. 1830'ların başında Kavalalı Mehmed Ali Paşa sorununun ortaya çıkmasıyla Osmanlı diplomasisi yeniden hareketlendi ve 1832'den itibaren Avrupa başkentlerindeki temsilcilikler yeniden açılmaya başlandı. 1836 yılında Osmanlı Hariciye Nezareti kuruldu. Aynı yıl içerisinde şebenderlikler yeniden açılmaya başlandı. İlk olarak eski Trieste Şebenderi Angelo Kaçatin, Venedik ve Trieste iskelelerine şebender olarak tayin edildi.²⁶

Venedik-Trieste şebenderliğinden sonra 1838 yılında İngiltere'nin Londra ve Birmingham şehirleriyle bu devletin himayesindeki Malta ve Korfu Adalarına birer şebender tayin edilmesine karar verildi. Yani III. Selim döneminde olduğu gibi Osmanlı Hariciyesinin kurumsallaşmaya başladığı süreçte de ilk açılan şebenderliklerden biri Korfu'ydu.²⁷ İkinci dönemde Korfu'daki Osmanlı şebenderliği, Yunanistan'la birkaç defa diplomatik ilişkileri ve kısa dönemli faaliyetlerine ara verse de 1912 yılına kadar hizmet verdi. Bu 74 yıllık süreç içerisinde on dokuz farklı isim başşebender, başşebender vekili ya da şebender olarak görev yaptı.

Şebender Adı	Unvanı	Görev Yaptığı Yıllar
Spiridon Konemenos Bey	Şebender/Başşebender	1838-1864
Rober(t) Efendi	Başşebender	1864-1868
Daniş Efendi	Başşebender	1869-1872
Yorgaki Konemenos Bey	Başşebender	1872-1876
Vuliç Efendi	Başşebender	1876

²⁶ Kılıç, "Osmanlı Devleti'nde Şebenderlik Kurumu", 100.

²⁷ BOA., HAT., 829/37505, 30 Mart 1838.

Yorgaki Konemenos Bey (ikinci defa)	Başşehbender	1876-1882
Mikail Maksud Bey	Başşehbender	1882
Manuk Azaryan Efendi	Başşehbender	1883-1890
Maksim Efendi	Başşehbender	1890-1893
Mehmed Emin Bey	Başşehbender	1893-1896
Ali İlhami Bey	Başşehbender	1896-1897
Kazım Bey	Başşehbender Vekili	1897-1898
Şedid Ceyş Efendi	Başşehbender	1898
Ahmed Subhi Bey	Başşehbender	1898-1901
İbrahim Edhem Bey	Başşehbender	1901-1903
Mehmed Kamil Bey	Başşehbender	1903-1904
Pizani (Pszenny) Bey	Başşehbender/Şehbender	1904-1909
Mehmed Bey	Şehbender	1909-1912
Ferid Bey	Şehbender	1912

Spiridon (İspiridon) Konemenos Bey, hem Korfu'ya tayin edilen ikinci dönemin ilk ismi hem de en uzun süreyle görev yapan şehbenderdi. 1838 yılında atanan Spiridon Konemenos²⁸, Osmanlı tebaasından olup aslen Prevezeliydi. Göreve başlamasından kısa bir süre sonra Arnavudluk İsyanı sırasında Korfu'ya adam toplamak için gelen şahısların adadan kovulmasındaki gayretleri nedeniyle nişanla taltif edildi.²⁹

Spiridon Konemenos döneminde Korfu Şehbenderliğinin hâlâ fahri şehbenderlik olarak yönetildiğini söyleyebiliriz. Zira Konemenos Bey herhangi bir maaş almamaktaydı. Hatta kendisine maaş bağlanması isteği, diğer şehbenderlerin de aynı talepte bulunabileceği endişesiyle reddedilmişti.³⁰ 1860 yılında kendisine hiçbir ücret verilmediğinden bahisle emekli maaşı bağlanması talebinde bulunmuş fakat bu talebi de kabul edilmemişti.³¹

Osmanlı Devleti, ilk defa 1840 yılında Londra'da görevli Edward Zohrab'a başşehbender unvanı verdi. Hicri 1263 (1846/1847) tarihli *ilk Devlet Salnamesi*'ne göre Korfu'daki Osmanlı Devleti'nin 25 şehbenderliğinden 10'u başşehbenderlik düzeyindeydi.

²⁸ BOA., *HAT.*, 829/37505-F, 5 Nisan 1838.

²⁹ BOA., *HAT.*, 484/23736, 20 Haziran 1838.

³⁰ BOA. *Hariciye Nezareti Mektubi Kalemî [HR. MKT.]*, 14/82, 28 Kasım 1846.

³¹ BOA., *Hariciye Nezareti İdare [HR.İD.]*, 724/56, 4 Temmuz 1860.

Bunlardan biri de Korfu'ydu.³² Fakat Konemenos Bey'e bu unvanın ne zaman verildiği konusunda kesin bir bilgiye sahip değiliz.

1859 yılında Konemenos Bey hem uzun yıllardan beri Osmanlı Devleti'ne hizmet ettiği hem de Bar sahillerini korumak üzere gönderilen Osmanlı donanmasının ihtiyaçlarını karşılamasına yardımcı olduğu için beşinci rütbeden bir Osmanlı nişanıyla daha taltif edildi.³³

1863 yılında Yunanistan'da bir hanedan değişikliği meydana geldi. Kral I. Otto tahtından indirilerek yerine Danimarka Kral hanedanından William George geçti. Kraliçe Viktorya yeni tahta çıkan genç Kral I. George'a Fahir Armaoğlu'nun ifadesiyle "çeyiz" olarak Yedi Ada'yı hediye etti.³⁴ Yedi Ada'nın Yunanistan'a ilhakı gündemde olduğu sırada bir Osmanlı yetkilisi Korfu'ya geçmiş ve burada Konemenos Bey'le de bir görüşme gerçekleştirmişti. Bu görüşmede Konemenos Bey Korfu halkının Yunanistan'a katılmak gibi bir taleplerinin olmadığını ve sadece arkasında Rum Metropolitinin bulunduğu ayak takımının bunu istediğini belirtmişti. Eğer Korfu Yunanistan'a ilhak edilirse adadaki huzur bozulacağı için hasta haliyle 30 küsur senedir üstlendiği şebbenderlik görevini bırakacağını ifade etmişti.³⁵ Nitekim 1864 yılında Korfu Başşebbenderliğine eski Şire Şebbenderi Rober(t) Efendi tayin edildi. Görevi bıraktıktan sonra Spiridon Konemenos Bey kendisine emekli maaşı bağlanmasını bir kez daha talep etmiş fakat bu talebi de yine reddedilmişti.³⁶

Eylül 1864'te görevine başlayan Rober Efendi ilk iş olarak şebbenderhane için uygun bir ev kiraladı.³⁷ Rober Efendi'ye 4000 kuruş maaş bağlanmıştı.³⁸ Bu, Korfu Şebbenderliğinin fahri başşebbenderlikten muvazzaf başşebbenderlik statüsüne geçtiği anlamına gelmekteydi. Rober Efendi'nin görev yaptığı dönemde Osmanlı Devleti-Yunanistan ilişkileri Girit meselesi nedeniyle giderek gerginleşmekteydi. Rober Efendi hem otuz yıldan fazla Osmanlı Devleti'ne sadakatle hizmet ettiği hem de Yunan fesatçılarının Korfu'daki faaliyetleri hakkında istihbarî bilgiler gönderdiği için üçüncü rütbeden mecidi nişanıyla taltif edildi.³⁹ Nitekim Girit sorunu nedeniyle Osmanlı Devleti 16 Aralık 1868 tarihinde Yunanistan ile diplomatik ilişkilerini sonlandırdı.⁴⁰ Bu, Korfu Başşebbenderliği'nin de faaliyetlerine geçici olarak son verdiği anlamına gelmekteydi.

³² Kılıç, "Osmanlı Devleti'nde Şebbenderlik Kurumu", 101.

³³ BOA., *İrade Hariciye [İ.HR.]*, 170/9186, 29 Ağustos 1859.

³⁴ Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789-1914)*, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2016), 284-285.

³⁵ BOA., *HR.MKT.*, 444/30, 11 Temmuz 1863.

³⁶ BOA., *HR.MKT.*, 551/91, 22 Temmuz 1866.

³⁷ BOA., *HR.İD.*, 724/60, 18 Eylül 1864.

³⁸ BOA., *HR.İD.*, 724/61, 29 Ekim 1864.

³⁹ BOA., *İ.HR.*, 229/13461, 10 Aralık 1867.

⁴⁰ Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789-1914)*, 290.

1869 Paris Kongresi kararlarının Yunanistan tarafından kabul edilmesiyle iki devlet arasındaki diplomatik ilişkiler de yeniden başladı. Doğal olarak Yunanistan'da görevli Osmanlı diplomatları da geri döneceklerdi. Fakat Rober Efendi hastalığı nedeniyle Korfu'daki görevine başlayamayacaktı. Yerine Tuna Vilayeti politika memuru Daniş Efendi tayin edildi.⁴¹ Daniş Efendi, tıpkı Rober Efendi gibi daha önce Şire Şehbenderliği yapmıştı.⁴²

Korfu'nun yeni başşehbenderi Daniş Efendi eski Sadrazamlardan Hüsrev Paşa ve Kaptan-ı Derya Mehmed Ali Paşa maiyetinde istihdam edilmiş olan Osmanlı tebaasından ve Latin Katolik milletinden Yanko Valçiyö Efendi'nin oğluydu. Daniş Efendi Türkçe, Fransızca, İtalyanca ve Rumca bilmekteydi. İlk görevine Tahrirat-ı Hariciye Odasında başlamıştı. Korfu'dan önce Şire'de başşehbender olarak görev yapmıştı. 23 Mart 1869 tarihi itibarıyla 4000 kuruş maaşla Korfu Başşehbenderi tayin edildi.⁴³ Üç yıl boyunca Korfu'da başşehbenderlik yapan Daniş Efendi bir başka memuriyete atanmak istemesi üzerine⁴⁴ Roma Sefareti başkatipliğine tayin edildi.⁴⁵

Daniş Efendi'nin yerine Kasım 1872 tarihi itibarıyla Korfu'ya başşehbender olarak Yorgaki Konemenos Bey tayin edildi.⁴⁶ Yorgaki Konemenos, uzun yıllar boyunca Korfu'da şehbenderlik yapan Spiridon Konemenos'un akrabasıydı. Ayrıca Korfu'ya tayin edilen en kariyerli diplomattı. Kostaki Musurus'un himayesinde Atina Sefaretinde görev almıştı. Kallimaki Bey'in Sisam Beyi atandığı dönemde onun adına kaymakam sıfatıyla Sisam Adası'nı yönetmişti. Atina ve St. Petersburg'da sefaret müsteşarı olarak görev yapmıştı. Korfu'ya tayin edilmeden önceki son görevi ise St. Petersburg maslahatgüzarlığı idi.⁴⁷

Konemenos Bey, 1876 Haziran ayında görevden alındı ve yerine Vuliç (Vullitch) Efendi tayin edildi.⁴⁸ Vuliç Efendi Babialı Tercüme Odası'ndan yetişmişti. Kırım Savaşı sırasında Osmanlı Devleti'nde kullanılmaya başlanan telgrafı ilk öğrenen memurlar arasındaydı. Daha önce Cenova ile Napoli'de şehbenderlik ve Atina'da başkatiplik yapmıştı.⁴⁹

⁴¹ BOA., *İrade Yunanistan [İ.MTZ.(01).]*, 15/476, 7 Ekim 1865.

⁴² BOA., *İ.HR.*, 216/12510, 8 Ekim 1865.

⁴³ BOA., *Dahiliye Sicil-i Ahval Defterleri [DHSAİD.d.]*, 42/203.

⁴⁴ BOA., *HR.MKT.*, 765/102, 6 Kasım 1872.

⁴⁵ BOA., *DHSAİD.d.*, 42/203.

⁴⁶ BOA., *İ.HR.*, 257/15353, 10 Kasım 1872.

⁴⁷ Musa Kılıç, *Osmanlı Haricijesinde Gayrimüslimler (1836-1876)*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2009), 169-171.

⁴⁸ BOA., *HR.İD.*, 729/56, 22 Haziran 1876.

⁴⁹ Kılıç, *Osmanlı Haricijesinde Gayrimüslimler (1836-1876)*, 64.

Vuliç Efendi 27 Haziran tarihi itibarıyla görevine başladı.⁵⁰ Fakat sadece birkaç ay sonra Vuliç Efendi'nin lüzum gereği görevinden alınmasına ve 2500 kuruş mazuliyet maaşıyla⁵¹ emekli edilmesine karar verildi. Yerine ise ikinci defa Korfu Başşehbenderi tayin edilen Konemenos Bey⁵² görevine 21 Ağustos 1876 tarihi itibarıyla başladı.⁵³ Babıali, Şubat 1882'de Konemenos Bey'in emekliye sevk edilmesine ve yerine Belgrad Sefareti Başkatibi Mikail Maksud Bey'in tayin edilmesine karar verdi. Konemenos Bey'e 3000 kuruş emekli maaşı bağlanacaktı.⁵⁴ Konemenos Bey, yeni başşehbender Maksud Bey'in Korfu'ya geldiği 8 Kasım 1882 tarihine kadar görevini sürdürdü.⁵⁵

Mikail Maksud Bey'in sadece birkaç ay görev yaptıktan sonra istifa etmesi üzerine yerine tecrübeli bir diplomat olan Manuk Azaryan tayin edildi.⁵⁶ 25 Ocak 1883 tarihinde görevine başlayan⁵⁷ Ermeni asıllı olan Manuk Azaryan Paris'teki Sainte Barbe ve College de France'da eğitim görmüştü. Türkçe, Fransızca, Ermenice, İtalyanca ve Rumca bilmekteydi. Daha önce Hocabey Başşehbenderliği ve St. Petersburg'da Başkatipliği'nde bulunmuştu. Korfu Başşehbenderliğine 3000 kuruş ve 750 kuruş tahsisatla tayin edildi. Bu görevi sırasında üçüncü rütbeden Mecidi nişanı ile ödüllendirildi. Ayrıca Avusturya Devleti'nden Couronne de Fer ve Fransuva Joseph nişanlarıyla taltif edildi.⁵⁸ Bir ara Atina Başkatibi Münir Bey ile Azaryan Efendi'nin becayişleri gündeme geldiyse de Yıldız Sarayı tarafından kabul edilmedi.⁵⁹

Korfu'daki başşehbenderler maaşlarını şehbenderliğin hasılatından almaktaydılar. Fakat çoğunlukla şehbenderhane kirası düştükten sonra bu hasılat 2500 kuruş civarında kaldığı için tam maaşlarını alamamaktaydılar. Babıali, Korfu'nun ehemmiyeti nedeniyle bu uygunsuz durumu ortadan kaldırmak adına Roma başşehbenderliğini eskiden olduğu gibi fahri olarak idare edilmesine karar verdi. Böylece bütçede aylık 2500 kuruşluk bir fazlalık oluştu. Korfu başşehbenderlerinin hasılattan eksik kalan maaşları buradan tamamlanacaktı.⁶⁰

⁵⁰ BOA., *HR.İD.*, 725/56, 4 Temmuz 1876.

⁵¹ Vuliç Efendi'ye bağlanan mazuliyet maaşı daha sonra bazı olumsuz tavırlarından dolayı kesilmiştir. BOA., *İ.HR.*, 273/16568, 29 Nisan 1877.

⁵² BOA., *İ.HR.*, 271/16338, 22 Ağustos 1876.

⁵³ BOA., *HR.İD.*, 725/57, 21 Ağustos 1876.

⁵⁴ BOA., *İ.HR.*, 285/17805, 23 Şubat 1882.

⁵⁵ BOA., *HR.İD.*, 726/70, 8 Kasım 1882.

⁵⁶ BOA., *İ.HR.*, 288/18013, 27 Aralık 1882.

⁵⁷ BOA., *HR.İD.*, 726/65, 6 Şubat 1883.

⁵⁸ Taceddin Kayaoğlu, *Osmanlı Hâriciyesinde Gayr-i Müslimler (1852-1925)*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2013), 233-234.

⁵⁹ BOA., *İ.HR.*, 291/18266, 16 Ağustos 1883.

⁶⁰ BOA., *İ.HR.*, 301/19105, 21 Nisan 1886.

1890 yılında Korfu Başşehbenderi Azaryan Efendi ile Kalas Başşehbenderi ve aynı zamanda Tuna Avrupa Muhtelit Komisyonu azası olan Maksim Efendi'nin becayiş yapmasına karar verildi.⁶¹ Bunun nedeni adı geçen komisyonda iktidar sahibi bir ismin bulunmasının istenmesidir. Maksim Bey, Latin Katolik milletindendi. Türkçe, Fransızca, İtalyanca ve Rumca bilmekteydi. Tahrirat-ı Hariciye Odasında göreve başlamıştı. Maksim Efendi üç yıl Korfu'da görev yaptıktan sonra Malta Başşehbenderliğine tayin edildi.⁶²

Maksim Efendi yerine Korfu Başşehbenderliğine dirayetli, ehliyetli, Yunanistan hakkında malumatı ve tecrübesi olduğu için Narda Şehbenderi Mehmed Emin Bey tayin edildi.⁶³ 1893 Temmuz ayında göreve başlayan Mehmed Emin Bey aynı zamanda Korfu'ya tayin edilen ilk Müslüman başşehbenderdi. Korfu şehbenderliği tam 55 yıl boyunca Gayrimüslim şehbenderler tarafından yönetilmişti. Korfu'nun ilk Müslüman başşehbenderi Mehmed Emin Bey Mahrec-i Aklam mezunuydu. Birkaç yıl Mekteb-i Hukuk'ta eğitim görmüştü. Sicil kaydına göre Türkçe ve Fransızca bilmekte, Arapça ve Farsça'ya aşinaydı. Babiali Tercüme Odasında memuriyete başlamıştı. Narda'dan önce Golos'ta şehbender olarak görev yapmıştı.⁶⁴

1896 yılında Mehmed Emin Bey'le Liverpool Başşehbenderi Ali İlhami Bey becayişle yer değiştirdi.⁶⁵ Ali İlhami Bey, Tepedelenli Ali Paşa sülalesindendi. Mekteb-i Sultani mezunuydu. Türkçe, Fransızca bilmekteydi. Ticaret Nezaretinde göreve başladıktan sonra Hariciye Nezareti Hukuk bürosuna geçiş yapmış ve oradan da Liverpool'a atanmıştı.⁶⁶

Ali İlhami Bey Korfu'ya tayin edildiği sırada Osmanlı Devleti'yle Yunanistan arasındaki diplomatik ilişkiler Girit Meselesi nedeniyle oldukça gergindi. Bu gerginlikten Ali İlhami Bey de nasibini aldı. Görevi sırasında Korfu'ya gelen İtalyanlar için bir tiyatro oyunu düzenlenmiş, bu oyuna Ali İlhami Bey ve şehbenderlik kançılıryası beraber gitmişti. Oyun sırasında bazı seyirciler tarafından "Yaşasın Yunanistan, yaşasın Kandiye, batsın Devlet-i Aliyye" şeklinde sloganlar atılmıştı. Yunan Milli Marşı'nın okunması esnasında ise Ali İlhami Bey ayağa kalkmamıştı. Bunun üzerine Ali İlhami Bey tiyatroyu ıslıklar arasında terk etmiş, oyun sonrasında şehbenderlik önünde de bir gösteri düzenlenmişti. Dönemin Atina Elçisi Fotiyadis Bey'le görüşen Yunan Dışişleri Bakanı Ali İlhami Bey'in

⁶¹ BOA., *Hariciye Nezareti Tahrirat [HR.TH.]*, 101/25, 26 Temmuz 1890.

⁶² Kayaoğlu, *Osmanlı Hâriciyesinde Gayr-i Müslimler (1852-1925)*, 230.

⁶³ BOA., *İ.HR.*, 341/48, 5 Mayıs 1893.

⁶⁴ BOA., *Hariciye Nezareti Sicill-i Ahval İdare-i Umumiyyesi Müdüriyeti [HR.SAİD.]*, 18/22.

⁶⁵ BOA., *İ.HR.*, 351/14, 25 Nisan 1896.

⁶⁶ BOA., *HR.SAİD.*, 20/16.

görevden alınmasını istemiş, konu hakkında soruşturma açılacağını bildirmişti.⁶⁷ Soruşturma sonucu bir ara yol bulunarak Ali İlhami Bey'in marşı duymadığı yönünde bir kanaat oluşmuş, Ali İlhami Bey ise bu tür etkinliklerden uzak durması konusunda uyarılmıştı.⁶⁸ Fakat 18 Nisan 1897'de Osmanlı Devleti'nin Yunanistan'a savaş açması nedeniyle diğer şebenderler gibi Ali İlhami Bey de Yunanistan'dan ayrılacaktı.

Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasındaki diplomatik ilişkilerin yeniden başlamasından sonra Korfu'ya Kazım Bey, başşebender vekili olarak gönderildi. Kazım Bey, 29 Kasım 1897 tarihi itibarıyla görevine başladı.⁶⁹ Bu, Ali İlhami Bey'in Korfu'ya dönmediğini fakat başşebenderlik görevi hâlâ üzerinde olduğu anlamına gelmekteydi. Hatta Korfu'da bulunan Osmanlı tebaası Kazım Bey'in asaleten atanması için Babıali'ye bir dilekçe göndermişlerdi.⁷⁰ Ancak Babıali, bu talebi dikkate almadı ve Ali İlhami Bey'in Korfu'ya dönmek istemediğini bildirmesi üzerine Taygan Başşebenderi Şedid Ceys Efendi'yi tayin etti.⁷¹

Lübnan Hıristiyanlarından olan Şedid Ceys Efendi Arapça, Fransızca, İtalyanca ve Türkçe bilmekteydi. O güne kadar ki bütün bürokratik kariyeri Osmanlı Hariciye Nezareti'nde geçmişti. Ancak Korfu'daki görevine başlayıp başlamadığı konusunda kesin bir bilgiye sahip değiliz. Zira Korfu'ya atanmasından elli gün sonra Köstence Başşebenderliği'ne tayin edildi.⁷² Korfu Başşebenderliği görevine ise Batum Başşebenderi Ahmed Suphi Bey getirildi.⁷³

Ahmed Suphi Bey 14 Eylül 1898 tarihinde Korfu'ya gelerek görevine başladı.⁷⁴ Ahmed Suphi Bey, Mahrec-i Aklam'dan mezun olmuş ve bir müddet Mekteb-i Sultani'ye devam etmişti. Türkçe, Fransızca, Almanca dillerini bilmekteydi. Ahmed Subhi Bey de bürokratik kariyerini diplomat olarak sürdürmüştü.⁷⁵ Yolsuzluk ve görevini suistimal ettiği ithamları nedeniyle son görev yeri Batum'dan alınarak Korfu'ya tayin edilmişti.⁷⁶ Subhi Bey altı ay kadar görev yaptıktan sonra izinli olarak Korfu'dan ayrılmıştı.⁷⁷ Fakat bir daha Korfu'ya geri dönmemiş ve Babıali İstişare Odası muavinlerinden İbrahim Ethem Bey'le becayiş yapmıştı.

⁶⁷ BOA., *Babıali Evrak Odası [BEO.]*, 835/62598, 6 Eylül 1896.

⁶⁸ BOA., *Yıldız Hususi Maruzat [Y.A.HUS.]*, 361/48, 17 Ekim 1896.

⁶⁹ BOA., *HR.İD.*, 727/49, 29 Kasım 1897.

⁷⁰ BOA., *HR.TH.*, 384/67, 10 Aralık 1897.

⁷¹ BOA., *İ.HR.*, 358/52, 26 Nisan 1898.

⁷² Kayaoğlu, *Osmanlı Hâriciyesinde Gayr-i Müslimler (1852-1925)*, 340-342.

⁷³ BOA., *BEO.*, 1171/87773, 2 Ağustos 1898.

⁷⁴ BOA., *HR.İD.*, 727/58, 14 Eylül 1898.

⁷⁵ BOA., *HR.SAİD.*, 10/19.

⁷⁶ BOA., *BEO.*, 1026/76925, 20 Ekim 1897.

⁷⁷ BOA., *HR.İD.*, 727/68, 11 Mayıs 1901

İbrahim Ethem Bey, Mekteb-i Mülkiye mezunlarındandı. Yabancı dil olarak sadece Fransızca bilmekteydi. Korfu'ya atanmasının sebebi daha önce Marsilya , Atina ve Pire başşehbenderliklerinde bulunmuş olmasıydı.⁷⁸ İbrahim Edhem Bey 15 Eylül 1901 tarihinde görevine başladı.⁷⁹ Fakat İbrahim Edhem Bey, göreve başladığından beri aldığı maaş ve tahsisatın yetersizliğinden şikayetçiydi.⁸⁰ Bu nedenle kendisi Atina-Şire Başşehbenderliğine tayin edildi. Korfu'ya ise Liverpool Başşehbenderi Mehmed Kamil Bey gönderildi.⁸¹

Mehmed Kamil Bey bir müddet Mekteb-i Mülkiye'de eğitim almıştı. Sicil kaydındaki bilgilere göre Arapça ve Fransızca bilmekteydi. Yaklaşık beş yıl boyunca Hazine-i Hassa'da görev yaptıktan sonra 1897 yılında Batavya Başşehbenderi tayin edildi. Fakat Mehmed Kamil Bey'in Endonezya'daki faaliyetleri Hollanda hükümetini oldukça rahatsız etti. Bunun üzerine Liverpool Başşehbenderi Emin Bey'le yer değiştirdi. 1903 yılında ise 2700 kuruş maaş ve 500 kuruş tahsisatla Korfu Başşehbenderliği'ne tayin edildi.⁸² Mehmed Kamil Bey, Korfu Başşehbenderi atandığında ikinci rütbeden Mecidi nişanıyla taltif edildi.⁸³ 7 Temmuz 1903 tarihi itibarıyla görevine başladı.⁸⁴

Babıali, oldukça faal bir insan olan Ataullah Efendi'nin vefatından sonra Singapur Başşehbenderliği'ne onun boşluğunu doldurabilecek bir ismi göndermek istiyordu. Endonezya'daki tecrübesi nedeniyle Mehmed Kamil Bey bu görev için uygun bulundu. Korfu'ya ise Şire Başşehbenderi Pizani Bey (Pszenny) tayin edilecekti. Ancak Mehmed Kamil Bey'in Batavya'daki faaliyetlerini bilen İngiliz hükümeti bu atamaya onay vermeyecekti. Singapur'a gönderilemeyen Mehmed Kamil Bey, Bükreş Başşehbenderi olarak tayin edildi.⁸⁵

Sicil kaydını bulamadığımız için yeni Korfu Başşehbenderi Pizani Bey hakkında çok fazla bilgi sahibi değiliz. Ancak onun emeklilik kayıtlarından anlaşıldığına göre ilk memuriyeti 1870 yılında tayin edildiği Napoli Başşehbenderliği katipliği idi.⁸⁶ Korfu'daki

⁷⁸ BOA., *İ.HR.*, 373/16, 26 Ağustos 1901.

⁷⁹ BOA., *HR.İD.*, 727/71, 15 Eylül 1901.

⁸⁰ BOA., *HR.İD.*, 727/74, 9 Kasım 1901.

⁸¹ BOA., *BEO.*, 1998/149824, 12 Şubat 1903.

⁸² Zübeyir Tetik, "Endonezya'da Bir Osmanlı Görevlisi: Batavya Başşehbenderi Mehmed Kamil Bey'in Hayatı ve 1897 Tarihli Raporu", *Gibtü Sırat Dergisi* ½ (Kasım 2020), 101-102.

⁸³ BOA., *İrade Taltifat [İ.TAL.]*, 307/30, 30 Haziran 1903.

⁸⁴ BOA., *HR.İD.*, 728/15, 26 Ağustos 1903.

⁸⁵ Tetik, "Endonezya'da Bir Osmanlı Görevlisi: Batavya Başşehbenderi Mehmed Kamil Bey'in Hayatı ve 1897 Tarihli Raporu", 102.

⁸⁶ BOA., *Hariciye Nezareti Londra Sefareti [HR.SFR.3.]*, 614/41, 7 Aralık 1910.

başşehbenderlik görevine 1904 yılının Haziran ayında başladı. Bu görevi sırasında ikinci rütbeden Mecidi Nişanı ile taltif edildi.⁸⁷

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Osmanlı bürokrasisinde büyük bir tensikat uygulaması başlatılmıştı. 1908-1910 yılları arasında devam eden bu tensikattan bütün nezaretler gibi Hariciye Nezareti'nin hem merkezi hem de dış temsilciliklerdeki kadroları da etkilendi. Şehbenderlikler ticari ve siyasi önemlerine göre beşe ayrıldı; başşehbenderlikler, birinci sınıf şehbenderlikler, ikinci sınıf şehbenderlikler, şehbender vekilliği ve kaçıllara. Buna göre başşehbenderler 50, birinci sınıf şehbenderler 30, ikinci sınıf şehbenderler 20, şehbender vekilleri 15, kaçıllara memurları 10 lira maaş alacaklardı. Tensikat sonucunda başşehbenderlikler dokuza, birinci sınıf şehbenderlikler on beşe, ikinci sınıf şehbenderlikler on yediye ve kaçılların sayısı ise on dörde indirildi.⁸⁸

Tensikat uygulamasından Korfu Başşehbenderliği de etkilenmiş ve birinci sınıf şehbenderlik düzeyine indirilmişti. Korfu'daki şehbender otuz lira maaş ve 500 kuruş tahsisat alacaktı. Yeni düzenlemeye göre Korfu Şehbenderliğinin kadrosunda yalnızca bir kâtip ve imam bulunacaktı.⁸⁹

O sıralarda Korfu'daki Şehbender Pizani ile Şehbender Vekili Kamil Bey arasında ciddi sorunlar bulunmaktaydı ve birbirlerinden şikayetçi olmuşlardı. Tensikat düzenlemesi ile zaten Kamil Bey'in memuriyeti lağvedilmişti. Atina Sefirinin gönderdiği arizaya göre şehbender ve şehbender vekili arasındaki problemlerin nedeni Kamil Bey'di. Pizani Bey ise ehliyetli olarak nitelendirilmekte ve hizmetleri takdir edilmekteydi. Bu nedenle Kamil Bey'in şehbenderlikle ilişkisinin kesilerek Korfu'dan gönderilmesine karar verildi.⁹⁰ Fakat Pizani Bey de Korfu'da çok kalmayacak, 15 Ağustos 1909 tarihi itibarıyla 1294 kuruş maaşla emekliye sevk edilecekti.⁹¹

Bir müddet boş kalan Korfu Şehbenderliği 1909 yılı Aralık ayında ikinci sınıf şehbenderliğe düşürüldü Şehbenderliğine ise Yunanistan'da uzun müddet hizmette bulunmuş, yörenin durumunu bilen ve lisanına aşına olan Rostof ikinci sınıf şehbenderi Mehmed Bey'in atanmasına karar verildi.⁹² Hakkında çok fazla bilgi sahibi olmadığımız Mehmed Bey iki yıl kadar Korfu'da görev yaptıktan sonra 1912 yılı başlarında Varna

⁸⁷ BOA., *Yıldız Resmi Maruzat [Y.A.RES.]*, 150/34, 28 Eylül 1907.

⁸⁸ Arif Kolay, "II. Meşrutiyet Döneminde Hariciye Nezaretinde Tensikat ve Bürokratik Değişim (1908-1910)", *Türkiyat Mecmuası* 27/1 (2017), 198.

⁸⁹ BOA., *İ.HR.*, 415/18, 15 Eylül 1908.

⁹⁰ BOA., *HR.TH.*, 368/29, 1 Kasım 1908.

⁹¹ BOA., *HR.SFR.3.*, 614/41, 7 Aralık 1910.; BOA., *Şura-yı Devlet [ŞD.]*, 474/20, 29 Temmuz 1914. Pizani Efendi 1921 yılında şehbenderlik nizamnamesinin tadili için kurulan komisyonda yer aldı. Bkz. BOA., *Meclis-i Vükela Mazbataları [MV.]*, 222/90, 12 Ekim 1921.

⁹² BOA., *İ.HR.*, 420/23, 1 Aralık 1909.

birinci sınıf şebenderliğine tayin edildi. Korfu'ya ise Mekteb-i Hukuk mezunlarından⁹³ Ferid Bey atandı. Ferid Bey, Babıali İstişare Odası muavinlerinden iken Ticaret ve Nafia Nezareti'ne tercüman olarak görevlendirilmişti.⁹⁴ Ardında 1909 yılında Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinde ihdas edilen İstihbarat Şubesi müdürlüğüne getirildi.⁹⁵ Bu müdürlüğün iki yıl sonra lağvedilmesiyle açıkta kalan Ferid Bey'in Korfu şebenderi olarak atanması uygun bulundu.⁹⁶ Fakat Birinci Balkan Savaşı'nın başlamasıyla Yunanistan'daki diğer şebenderler gibi Ferid Bey de İstanbul'a döndü.⁹⁷ Ferid Bey 1913 yılında Hamburg Başşebenderi olarak tayin edildi.⁹⁸

Korfu Şebenderliği daha önce de birkaç defa Yunanistan ile Osmanlı diplomatik ilişkilerin kesilmesi nedeniyle faaliyetlerine ara vermiş, ilişkilerin normalleşmesiyle yeniden açılmıştı. Fakat Balkan Savaşlarında yaşanan toprak kayıpları ve Arnavutluk'un bağımsızlığını ilan etmesi Osmanlı Devleti'nin İyon Denizi ve çevresine olan ilgisini azaltmıştı. Nitekim savaştan sonra Korfu şebenderliği yeniden kapılarını açmadı ve ilga edildi. Şebenderlikteki eşyaların Yanya'ya sevk edilmesine karar verildi.⁹⁹ Yani Ferid Bey, Korfu'da görev yapan son Osmanlı şebenderiydi. 1838 yılından beri en önemli Osmanlı şebenderliklerinden biri olan Korfu Şebenderliğinin tarihi misyonu böylece sona erdi.

Sonuç

III. Selim döneminde diplomasi alanında yapılan en önemli yeniliklerden biri de ticari açıdan önemli bazı Avrupa şehirlerinde şebenderliklerin kurulmasıdır. İlk açılan şebenderliklerden biri de Korfu Adası'ndaydı. Akdeniz ile Adriyatik'i birbirine bağlayan İyon Denizinde bulunan Korfu Adası hem ticari hem de stratejik açıdan önemli bir noktadaydı. Ayrıca ilk şebenderliğin açıldığı dönemde Korfu'nun merkezlik yaptığı Yedi Ada Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti'nin himayesinde bulunmaktaydı. Korfu'ya ilk tayin edilen şebenderler hakkında çok fazla bir bilgiye sahip değiliz. Zaten 1821 yılında Rum İsyanının başlamasıyla birlikte diğer Osmanlı şebenderlikleriyle birlikte Korfu'daki şebenderlik de faaliyetlerine son verecekti.

1836 yılından itibaren Osmanlı şebenderlikleri yeniden faaliyete geçmeye başladı. Tıpkı III. Selim döneminde olduğu gibi yeni dönemde de Korfu şebenderliği ilk

⁹³ BOA., *Maarif Nezareti Mektubi Kalemi [MF.MKT.]*, 976/19, 5 Şubat 1907.

⁹⁴ BOA., *BEO.*, 1602/120146, 30 Aralık 1900.

⁹⁵ BOA., *BEO.*, 3622/271577, 19 Ağustos 1909.

⁹⁶ BOA., *İ.HR.*, 428/24, 25 Şubat 1912.

⁹⁷ BOA., *Hariciye Nezareti İstişare Odası [HR.HMŞ.İŞO.]*, 74/67, 17 Ekim 1912.

⁹⁸ BOA., *İ.HR.*, 432/32, 4 Ekim 1913.

⁹⁹ BOA., *HR.İD.*, 728/71, 28 Mart 1914.

açılan Osmanlı şebenderliklerinden biriydi. Yeni dönemin ilk Korfu şebenderi Spiridon Konemenos idi. Kısa bir süre sonra başşebender unvanı alan Spiridon Konemenos aynı zamanda Korfu'da en uzun süreyle görev yapan isimdi. 1838-1864 yılları arasında tam 36 yıl boyunca Korfu'da Osmanlı Devleti'ni temsil etti. Fakat Spiridon Konemenos, Osmanlı Devleti'nden maaş almadığı için onun döneminde Korfu Şebenderliği'nin fahri şebenderlik konumunda olduğunu söyleyebiliriz. Spiridon Konemenos'un halefi Rober Efendi'ye maaş bağlanması artık Korfu Şebenderliği'nin muvazaflik statüsünde olduğunu göstermektedir.

İkinci dönemde Korfu'da 18 farklı isim şebender veya başşebender olarak görev yaptı. Bir isim ise şebender vekili unvanına sahipti. 1893 yılına kadar Korfu'da görev yapan şebender ve başşebenderin hepsi de gayrimüslimdi. İlk Müslüman Korfu Başşebenderi Mehmed Emin Bey'di. Korfu'da görev yapan şebender ve başşebenderlerden yedisi Müslüman'dı.

Sicil kaydına ulaştığımız bazı şebenderlerin Rumca ve İtalyanca bildikleri anlaşılmaktadır. Bu da şebender seçimlerinde Korfu Adası'nda konuşulan dilleri bilmenin atanmak için bir avantaj olduğunu göstermekteydi. Kimi şebenderler ise Korfu'ya yakın bölgelerde daha önce görev yapmışlardı. Yani atamalarda bölgeyi yakından tanımak da önemli bir kriterdi.

II. Meşrutiyet dönemi tensikatlarından Korfu'daki Osmanlı şebenderliği de etkilenmiştir. Nitekim 1908 yılında Korfu Başşebenderliği birinci sınıf şebenderlik statüsüne indirildi. Kısa bir süre sonra da ikinci sınıf şebenderliğe dönüştürüldü. 1912 yılında Balkan Savaşlarının başlamasıyla Yunanistan'daki diğer Osmanlı temsilcilikleriyle beraber Korfu'daki şebenderlik de faaliyetlerine son verdi. Savaş sonrasında Osmanlı Devleti, Balkanlardaki topraklarını kaybetmiş ve Arnavutluk bağımsızlığını ilan etmişti. Osmanlı açısından Korfu'nun stratejik önemi azalmıştı. Bu nedenle Balkan Savaşları sonrasında Korfu Osmanlı Şebenderliği bir daha faaliyete geçirilmeyerek lağvedildi.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi (BOA)

Bab-ı Asafî Şebenderlik Defterleri [A. {DVNSŞHB.d.}: No: 1, s. 3-17-22.

Babialı Evrak Odası [BEO.]: 835/62598, 1026/76925, 1171/87773, 1602/120146, 1998/149824, 3622/271577

Cevdet Dahiliye [C.DH.]: 223/11108

Cevdet Hariciye [C. HR.]: 3/125, 165/8242

Cevdet Maliye [C.ML.]: 200/8283

Dahiliye Sicil-i Ahval Defterleri [DHSAİD.d.]: 42/203.

Hariciye Nezareti İdare [HR.İD.]: 257/15353, 724/56, 724/60, 724/61, 725/56, 725/57, 726/65, 726/70, 727/49, 727/58, 727/68, 727/71, 727/74, 728/15, 728/71

Hariciye Nezareti İstişare Odası [HR.HMŞ.İŞO.]: 74/67

Hariciye Nezareti Londra Sefareti [HR.SFR.3.]: 614/41
Hariciye Nezareti Mektubi Kalemi [HR. MKT.]: 14/82, 444/30, 551/91, 765/102
Hariciye Nezareti Sicill-i Ahval İdare-i Umumiyyesi Müdüriyeti [HR.SAİD.]: 10/19, 18/22, 20/16
Hariciye Nezareti Tahrirat [HR.TH.]: 101/25, 368/29
Hatt-ı Hümayun [HAT.]: 400/21028, 484/23736, 829/37505, 884/39072
İrade Hariciye [İ.HR.]: 170/9186, 216/12510, 229/13461, 271/16338, 273/16568, 285/17805,
288/18013, 291/18266, 301/19105, 341/48, 351/14, 358/52, 373/16, 415/18, 420/23,
428/24, 432/32
İrade Taltifat [İ.TAL.]: 307/30
İrade Yunanistan [İ.MTZ.(01).]: 15/476
Maarif Nezareti Mektubi Kalemi [MF.MKT.]: 976/19
Meclis-i Vükela Mazbataları [MV.]: 222/90
Şura-yı Devlet [ŞD.]: 474/20
Yıldız Hususi Maruzat [Y.A.HUS.]: 361/48
Yıldız Resmi Maruzat [Y.A.RES.]: 150/34

Kitap ve Makaleler

- Akpınar, Mahmut. “XIX. Yüzyılda Batıyla İlişkilerde Osmanlı Şehbenderlikleri”. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 41/2, (2017), 130.
- Armaoğlu, Fahir. *19. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789-1914)*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2016.
- Çakmak, Aydın. *Türk Dışişleri Teşkilatının Gelişimi: Hariciye Nezareti*. İstanbul: Ötügen Yayınları, 2020.
- Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 2007.
- Erol, Yasemin Zahide. *Osmanlı Devleti'nde Şehbenderlik ve Paris-Londra Örnekleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Taceddin Kayaoğlu, *Osmanlı Hâriciyesinde Gayr-i Müslimler (1852-1925)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2013.
- Kılıç, Musa. *Osmanlı Hariciyesinde Gayrimüslimler (1836-1876)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2009.
- Kılıç, Musa. “Osmanlı Devleti'nde Şehbenderlik Kurumu”. *Osmanlı Diplomasi Tarihi Kurumları ve Tatbiki*. ed. Mehmet Alaaddin Yalçınkaya vd. 95-115. Ankara: Grafiker Yayınları, 2018.
- Kolay, Arif. “II. Meşrutiyet Döneminde Hariciye Nezaretinde Tensikat ve Bürokratik Değişim (1908-1910)”. *Türkiyat Mecmuası* 27/1 (2017), 193-214.
- Kütükoğlu, Mübahat S. “Ahidnâme”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 1/536-540. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.
- Özcan, Abdülkadir. “Pasarofça Anlaşması”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 34/177-181. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- Öztunç, Hüseyin Baha. *Yedi Ada Cumhuriyeti*. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Potts, Jim. *The Ionian Islands And Epirus A Cultural History*. Oxford: Oxford Universty Press, 2010.
- Şakiroğlu, Mahmut H. “Balyos”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 5/43-47. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Savaş, Ali İbrahim. “Konsolos”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 26/178-180. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Şemseddin Sami. *Kamus-ı Türki*. İstanbul: İkdam Matbaası, 1900.
- Tetik, Zübeyir. “Endonezya'da Bir Osmanlı Görevlisi: Batavya Başşehbenderi Mehmed Kamil Bey'in Hayatı ve 1897 Tarihli Raporu”. *Gibtü Sırat Dergisi* 1/2 (Kasım 2020), 89-123.